

Illés Sándor

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző: **Az olajmécsestől**
Cím: **A FÉNYCSŐIG**

Forrás: *Magyar Nemzet 1958. VII. 14.*
(Hely) (ldó) (Köt. v. füz.) (Oldal)

Osztályozás

Tár: 665(09)

Hely

Id: "1777/1958"

Személy

Helyszám

ten. Es egy újabb forradalom következik ezután: a villany! A villany történetét már nem

(Tóncz Tibor rajza)

Kigyúlt a fényeső, új pompában ragyognak a körutak és a terek. Ostornyeles lámpák, tejüvegű búrák, színes neonfények szikráznak, akár a drága ékszerek.

»Ó, távoli villany, száz régi est« énekelte egykor Babits Mihály a régi, halványan pislogó fényekre emlékezve. Milyen órlási utat tett meg a közvilágítás nem is egész két évszázad alatt! Hol van már az idő, amikor még csak egy halvány olajmécse pislogatott Budapest utcáin.

Száznolcvanegy évvel ezelőtt gyűjtötták meg az első utcai lámpákat Budán. »Primitív olajmécse volt ez az első utcai lámpa; bádögéből a há-

za, kőcből a kanóca, gyenge a lángja, gyatra a világa; de azért mégis ennek az olajmécsenek az imbolygó lángja világított rá először arra az útra, amelyen Buda és Pest karrierje megindult» — írja a krónika a nagy eseményt felidézve.

Boradó — világitásra

Abban az esztendőben, 1777-ben, Mária Terézia uralkodása alatt, amikor kigyulladt az első lámpa fénye az alkonyodó budai utcán, Pozsony volt az ország első városa, lakosainak száma szerint Buda a harmadik (Debrecen után), Pest pedig (Szeged) után az ötödik. Szerbül beszélő szőlősgazdák, hajósok, halászok, földműves szegények és németül beszélő kézművesek alkották a budai

lakosság legnagyobb részét. »A magyaroknak a szemefénye és az egész országnak fővárosa nemcsak elegyedve, mint azelőtt, hanem csaknem idegenek lakóvárosává lett!« — sóhajtott fel ez idő tájt Vályi András.

A közvilágítás 450 forinttal szerepel az első évben Buda költségvetésében. A következő évben már többbe kerül a fény. Vakarták a fejüket a városatyák, miből is fedezték? Sok vita folyt erről. Az első idea az volt, hogy a városba behozott bor fogyasztását kell megadóztatni a világitási költségek fedezésére. Ezt a vármegye is engedélyezte, de persze ez nem volt elegendő. (Egy akó után három krajcár volt az adó, s úgy látszik, kevés bort ittak akkor!)

Közben Pest megirigyelte Buda fényét és több mint tízévi töprengés után a városatyák a királyi kamarához fordultak, ahonnan 1789. november 22-én megérkezett a válasz: »Pest szab. kir. város utcainak világitását Ő felsége ezennel engedélyezi«. Az engedélyezésnek persze feltételei is voltak: 1. hogy a lámpák 20 öltre állíttassanak fel egymástól, 2. a lámpák felállítási költségei nem a városi kasszából fizetendők, hanem a váci kapun túl levő területtől kiharított házhelyek után befizetendő pénzből. És végül engedélyezte Ő felsége a világitási

adó bevezetését is. A lámpák felállítási költsége darabonként 7 forint 40 fillérbe került.

„Égő gyertya vagy lámpás nélkül ne találtassék...“

Érdekes, hogy Pesten sokáig nem tartották szükségesnek az utcai világitás bevezetését (Budán tizenhárom évvel előbb, 1777-ben gyúlt ki a fény az utcákon, Párizsban 1558-ban, Bécsben 1687-ben) s úgy vélték a város vezetői, menjenek a lakosok már sötétedés előtt haza, akkor nem kell a fény, s meg lehet takarítani az utcai világitást. E célból rendeletet is hoztak, amely így szól magyarul fordítva:

»Miután tapasztaltatott, hogy egy idő óta némelyek éjjelen-

te kocsmákban és vendéglőkben megengedett időn túl is kártyázással, ivással, verekedéssel töltik az időt és rendetlenkednek; ezenkívül ebben az időben gyakran fordulnak elő lopások és rablások; több ízben megtörtént az is, hogy a legények részegen, kurjongatva, duhajkodva csatangoltak az utcákon és botrányt idéznek elő; éppen ezért tudtára adatik minden helybeli lakosnak, hogy ezeknek a rendtelenségeknek a megszüntetésére elhatározottatott és ezennel elrendeltetik:

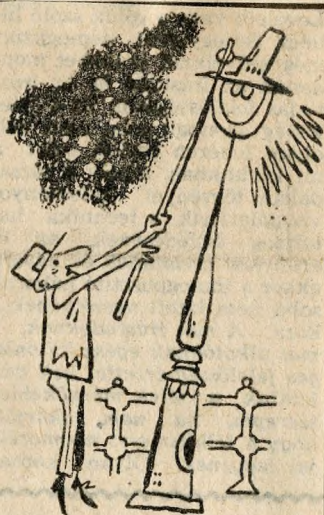
Hogy esti harangozás után nyáron 9 órán, télen pedig 8 órán túl senki a kocsmában, vendéglőben, vagy az utcán ne találtassék, mert különben az ilyenek haladéktalanul bekiértetnek és irgalmatlanul megbüntettetnek. Aki pedig északa lenne kénytelen hazamenni, annak megparancsolatik, hogy égő gyertya, vagy lámpás nélkül ne találtassék, hanem alkalmazkodjék mindenki a parancshoz és óvakodjék a büntetéstől«.

Az urak előtt szolgál, huszár, vagy lakáj vitte magasra tartva a lámpát. Volt olyan nagy úr, aki előtt két lámpát vittek, de olyan is, aki úgy rendelte, kövesse is egy lámpást hordozó szolgál, nehogy hátulról valaki kiugorjon valamelyik ház sötét kapualjából, s fejbesújtsa. A vaksötétben ugyan sosem bukkantak volna a merénylő nyomára.

Petróleum, gáz, villany

Repceolaj égett a disztelen utcai lámpákban, amelyek előbb falra voltak erősítve, ké-

sőbb cölöpökre kerültek. 1790-ben 300 utcai lámpás volt Pesten, 1803-ban 707, 1815-ben 360, amelyet 12 lámpagyújtogató gondozott. 1820-ban már 1046 volt a lámpák száma, Josef Leyrer 1803-ban Pestről frott könyvében (Die Stadt Pesth und ihre Gegend) meg-

állapítja, hogy Pest utcai világitása sokkal jobb, mint Berliné. »Pesten a lámpák üvegei fehérek, átlátszóak; »argand«, vagy »reverber« égőjük van.«

Ezeket a kanócos olajmécseket a laposbélű lámpa, majd a körbélű ellátott lámpa, később az Argand-lámpa (1830) váltotta fel. Igazi forradalom volt a világitásban a petróleumlámpa. Az első 1864-ben jelent meg, de akkor már a nyakán volt a gázvilágitás.

Az első gázlámpák 1856-ban gyúltak ki Pest utcáin, s akkor 838 volt a számuk. Fél évszázad után, 1910-ben 420 000 a gázlámpák száma Budapes-

kell elmesélni. Jelenleg 70 000 utcai villanylámpa van Budapestén.

Az Elektromos Művek tervei között azonban nemcsak az utcai világítás fejlesztése és a fényerő növelése szerepel. Már megkezdtek az elavult, régi hálózat kicserélését. Megszüntetik az egyenáramot és váltóáramra kapcsolják át a főváros hálózatát; előre számolnak azzal, hogy tíz esztendő múlva Budapest áramfogyasztása az egyre szaporodó háztartási gépek folytán kétszeresére növekszik.

Nagy gondot okoz a főváros iparának villannyal való ellátása. Az üzemek egyre nagyobb mennyiségű áramot használnak. A szükséglet kielégítése érdekében a városban több elosztó állomást létesítenek, a jelenlegi állomásokról nagyobb kapacitással. Új kábelhálózat lefektetését is tervezik.

És a gáz? A gáz lassan kiszorul, de nem tűnik el teljesen. Meghagyják a Várban, az ódon utcákon barangoló szerelmeknek és meghagyják a ligetben is, s a tervek szerint felújítják a Duna-korzón, hogy nézessék magukat az opálos fényű gázlámpák a halkán csobogó vízben. Szóval marad még egy kis romantika, egy kis hangulat a fénycsövek korszakában is.

Illés Sándor